

УДК 32.019.51:316.77 (477+470)
<https://doi.org/10.34142/24130060.2023.27.2.05>

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

Ю.А. Данько

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У статті розглядається проблема інформаційної війни РФ проти України. Зазначено, що інформаційна війна є невід'ємною складовою гібридної війни. Визначено, що інформація стала однією зі складових російської агресії проти України з метою дискредитації. Розглянуто моделі ведення інформаційної війни в соціальних мережах: модель мережесевих атак, модель із залученням добровільних користувачів та модель тотального блокування.

У статті розглянуто активізацію пропаганди одночасно з моментом російського вторгнення до України у 2022 році, в українському, російському та світовому інформаційному просторі соціальних мереж з метою виправдання своїх дій. Проаналізовано сильні сторони української інформаційної політики у протидії російській дезінформації.

Ключові слова: інформаційна війна, гібридна війна, соціальні мережі, соціальні медіа, інформаційне поле, лідери громадської думки, РФ, Україна.

SOCIAL NETWORKS AS AN INSTRUMENT OF RUSSIA'S INFORMATION WAR AGAINST UKRAINE: FEATURES AND MECHANISMS OF COUNTERACTION

Y. Danko

The article examines the problem of Russia's information warfare against Ukraine. In the twenty-first century, traditional types of armed conflicts are being replaced by new forms of confrontation between states. It is noted that information warfare is considered an integral part of hybrid warfare. Today, information wars are conducted through social media. The author considers the models of information warfare in social networks: the model of network attacks, the model involving voluntary users and the model of total blocking. The first model creates a kind of veil in the form of misleading messages or messages that cause conflicts between the participants of a social network. The second model involves users who will engage in lively discussions, write pro-government comments, post notes and messages that will criticise or support certain actions and cover them from a certain angle. The third model considers allowing users to be blocked if their actions disturb or offend other users.

It is determined that information has become one of the components of Russian aggression against Ukraine with the aim of discrediting it. The author points out that Russia's hybrid war against Ukraine is the first full-scale cyber war and the first hacker war involving both state and non-state actors. The author examines the phenomenon of the emergence of "opinion leaders" whom users trust unconditionally and consider to be the most reliable source of information on certain issues.

The article examines the intensification of propaganda simultaneously with the moment of the Russian invasion of Ukraine in 2022, in the Ukrainian, Russian and global information

space of social networks in order to justify their actions. The article provides examples of narratives that are being replicated in the Ukrainian and global information space in order to discredit the Ukrainian military and political leadership among the population and deprive Ukraine of its importance and subjectivity in the international arena. The author analyses the strengths of Ukrainian information policy in countering Russian disinformation, which has caused unprecedented resistance of the Ukrainian people in the confrontation.

Key words: *information warfare, hybrid warfare, social networks, social media, information field, opinion leaders, Russia, Ukraine.*

Постановка проблеми. У XXI столітті на зміну традиційним видам збройних конфліктів приходять нові форми протистояння між державами. Найчастіше щодо них в широкому значенні використовують дефініцію «війна». Виділяють дипломатичні, торгові, економічні, енергетичні, психологічні та інформаційні війни. І хоча класичне поняття «війна», як збройний конфлікт міжнародного / неміжнародного чи змішаного характеру, має своє спеціальне визначення і зміст, однак такі конфлікти на даний час не можливі без інформаційної складової, і найчастіше інформаційні війни мають основне значення для отримання переваги або деморалізації супротивника, легітимації агресії та обґрунтування перемоги у збройному конфлікті при відповідній дискредитації противника (Koval та Korotkyi, 2014, s. 863-864).

У 2014 році Україна зіштовхнулася з таким видом агресії з боку РФ, який науковці називають гібридною війною, яка передбачає поєднання традиційних і нетрадиційних методів агресії. Україна стала жертвою російської збройної агресії, що призвела до анексії Криму та військові дії на Донбасі та у подальшому до повномасштабного вторгнення у 2022 році.

Інформація стала однією зі складових російської агресії проти України, що дозволяє говорити про наявність інформаційної війни між Україною та РФ. Йдеться про активне поширення негативної (часто неправдивої або викривленої) інформації про Україну з метою дискредитації нашої держави на світовій арені, кібератаки, пропаганда російських цінностей серед українського населення тощо. Така ситуація безпосередньо загрожує суверенітету та національній безпеці нашої країни, а також сприяє

необхідності розробки механізмів протидії цим загрозам в цілому та інформаційній безпеці зокрема (Buchyn та Kurus, 2018, s. 56).

Аналіз актуальних досліджень. Питання російської інформаційної війни проти України комплексно досліджують такі іноземні вчені, як П. Дібб, М. Кофман, Х. Лемб і С. Расторгуєв. Проблеми інформаційного протистояння РФ проти України були присвячені роботи таких вітчизняних науковців як Л. Белкін, М. Бучин, С. Демедюк, Н. Еляшевська, Д. Коваль, Т. Короткий, О. Курбан, Ю. Курус, І. Лубкович, М. Сенченко, Ю. Юринець, В. Філінович, та інших.

Специфіку використання соціальних медіа у російсько-українській інформаційній війні також вивчали: О. Кирилова, Б. Ковалевич, О. Курбан, А. Михайлова, І. Новосельський.

Метою статті є дослідження соціальних мереж як інструменту інформаційної війни на прикладі російсько-українського конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Термін «інформаційна війна» в науково-політичному дискурсі використовується уже досить давно і пов'язаний з іменами М. Лібікі, М. Маклюєна, Т. Рона, та ін. Сьогодні існує велика чисельність визначень цього поняття, кожне з яких акцентує увагу на багатогранному характері та складності цього терміну. Здебільшого, інформаційну війну розглядають як невід'ємну складову гібридної війни, у взаємозв'язку з концептами «інформаційне протистояння», «інформаційна агресія», «інформаційна атака». На наш погляд, поняття «гібридна війна» акцентує увагу на асиметричності методів противника, на руйнуванні соціальних, гуманітарних зв'язків всередині суспільства (Novoselskyi, 2019, s. 230).

Одним із суттєвих аспектів гібридної війни є використання медіа та інформаційного простору для маніпулювання громадською думкою, формування певних уявлень та переконань серед населення, створення хаосу та дезінформації, залучення підтримки з боку внутрішніх і зовнішніх гравців.

Існують різні способи використання сучасних інформаційних технологій в гібридній війні. Серед найпоширеніших є кібератаки, поширення дезінформації та пропаганди, інформаційна розвідка, вплив на кіберфізичні системи, кібершпигунство та ін. (Dibikova, 2022, s. 29).

Інформаційну війну слід розглядати безпосередньо як набір інструментів інформаційного поля, каналів комунікації, методів комунікації між людьми, які використовуються в цій гібридній війні.

Треба зазначити, що офіційне визначення терміну «інформаційна війна» з'явилося в Україні у 2012 році як «форма протиборства між суб'єктами (державами, блоками, партіями тощо), що передбачає інформаційний вплив на населення з використанням засобів масової інформації, комп'ютерних мереж тощо, з метою формування відповідної суспільної думки, підриву морального духу як усього суспільства, так і окремих його інституцій» (Novoselskyi, 2019, s. 230-231).

Аналізуючи результати найвідоміших міжнародних військових, політичних та економічних конфліктів кінця XX – початку XXI ст., стає зрозумілим, що інформаційно-психологічну зброю сьогодні треба прирівняти до зброї масового знищення. Не вбиваючи фізично, психотехнології спричиняють групові, а також масові психічні розлади, вибухаючи згодом у соціальні конфлікти, жертвами яких стають конкретні індивіди.

Використовуючи весь спектр інформаційно-психологічних операцій, соціальні мережі у інформаційному протистоянні можуть забезпечувати:

- координацію протестних та терористичних рухів;
- поширення контенту, що належить до категорії інформаційної зброї;
- отримання важливої для нападника інформації про персоналії або організації;
- збирання розвідувальної інформації про офлайн-дії противника;
- відстежування суспільних настроїв;

– локалізацію джерел інформації, що становлять небезпеку (Kurban, 2017, s. 265).

При аналізі основних методів, які використовуються у соціальних мережах, варто згадати думку українського науковця Г. Почепцова, який, перш за все, наголошує на тому, що інформаційні війни сьогодні, ведуться за допомогою інтелектуального інструментарію, а соціальні мережі стають безпосереднім середовищем для їх використання. Він також вказує на появу нового способу впливу на громадську думку, який називається мікротаргетинг (мікро-націлювання), він полягає у публікації персоналізованих повідомлень на індивідуальному рівні, щоб привернути увагу окремої людини та завоювати її прихильність.

Загалом серед основних моделей ведення інформаційної війни в соціальних мережах слід звернути увагу на модель мережових атак, модель із залученням добровільних користувачів та модель тотального блокування.

Техніка мережових атак складна для планування і створює свого роду завісу у вигляді оманливих повідомлень або послань, які викликають конфлікти між учасниками соціальної мережі. Прикладом цього є маніпулювання хештегом «євромайдан» під час подій 2014 року в Україні. Так твіти копіювалися дослівно і тиражувалися у великих масштабах, впливаючи на сприйняття ситуації незадіяними громадянами та іноземними спостерігачами: «Був учора ввечері на євромайдані холодно, захворів, завтра вже нікуди не піду. Фарс від опозиції»; «Так всі й розігналися на ваш євромайдан! Ні за які гроші не піду туди! Не продамся».

Інша модель полягає в залученні користувачів-волонтерів, які будуть вести жваві дискусії, писати проурядові коментарі, розміщувати замітки та повідомлення, що будуть критикувати або підтримувати певні дії та висвітлювати їх під певним кутом.

Третя модель – тотальне блокування. Усі популярні соціальні мережі дозволяють блокувати користувачів, дії яких заважають або ображають інших користувачів. Якщо користувач публікує неприйнятну інформацію, ви

можете вирішити цю проблему, заблокувавши його профіль (Kovalevych, 2014, s. 119-120).

Деякі експерти позначають гібридну війну РФ проти України як першу повномасштабну кібервійну та першу хакерську війну, у яку залучені як державні, так і недержавні суб'єкти, що атакують інформаційний простір. Американський часопис «The New York Times» акцентує увагу на хакерській складовій, яка проявилася із самого початку війни, а в березні 2022 р. стала безсумнівною. Кореспонденти «NYT» К. Конгер і А. Сатаріано так описували ситуацію, що склалася: «Війна в Україні спровокувала натиск кібератак з боку добровольців, створюючи порушення, плутанину та хаос... Онлайнкові баталії стерли межі між хакерами, яких підтримували держави та патріоти-любители. Через це урядам стало важко зрозуміти, хто на них нападає і як захищатися. Україна й Росія найняли технічно підкованих добровольців... Хакери до цього вже втручалися у міжнародні конфлікти, наприклад, у Сирії, однак ті зусилля не привернули багато уваги. В російсько-українському протистоянні сотні хакерів являють собою різке та непередбачуване розширення кібервійни».

Більшість зусиль хакери зосередили на соціальних мережах, до яких швидко приєдналися й пропагандисти з обох сторін конфлікту. Американський експерт В. Пелфрі-молодший вважає, що «Соціальні мережі наразі є найпотужнішим трансформаційним фактором».

Американський журналіст П. Аппс, зазначає, що соціальні мережі здатні викликати соціальні зміни, зміцнювати підтримку та осуд будь-якої справи та навіть скидати уряди. А враховуючи глобальне охоплення та безмежні аудиторні можливості мереж, сумнівів щодо цього не виникає (Kurylova, Mukhailova та Zakharina, 2023, s. 103).

Цікавим залишається також явище повної довіри всій інформації, яка публікується в мережі. Більша частина користувачів переважно не перевіряє отриману інформацію і приймає її за достовірну, тільки на основі того, що вона публікується солідною групою із значною аудиторією.

У зв'язку з цим варто відзначити феномен появи «лідерів громадської думки», які можуть бути представлені як ще одна незалежна особистість, група або сторінка в соціальній мережі. Користувачі беззаперечно довіряють їм і навіть вважають їх найнадійнішим джерелом інформації з певних питань, іноді ігноруючи той факт, що вони можуть не бути експертами в цій галузі. За допомогою таких «лідерів громадської думки» країни та компанії можуть забезпечити прихильність користувачів або переконувати користувачів у своїх ідеях підтримки конкретних важливих подій, чи явищ у функціонуванні держави чи різних сферах суспільства (Kovalevych, 2014, s. 119).

Також треба зауважити, що пост з фотографіями підвищує достовірність повідомлення у багато разів, а пост з відео – у десятки разів. Інструменти соціальних мереж дозволяють швидко поширювати інформацію про певну подію, не чекаючи, поки її висвітлять у традиційних ЗМІ. Швидкість важлива в сучасному світі. Незалежно від носія, історії, які опубліковані першими, отримують найбільше розповсюдження та популярності (Kovalevych, 2014, s. 120).

Одночасно з моментом російського вторгнення до України 24 лютого 2022 р. активізувалася і ворожа пропаганда. Було запущено безліч фейкових новин із провідних телеканалів росмі, які і досі активно продовжують використовувати пропагандистські матеріали для виправдання агресії. Сьогодні, як у традиційних, мережевих ЗМІ, так і соціальних мережах крани агресора і надалі продовжують поширювати дезінформацію про т.з. «неонацистів» чи «нацистів» в Україні. Цей наратив являє собою своєрідну спробу позбавити Україну важливості та суб'єктності на міжнародній арені. Також ми спостерігаємо, що ворожі ЗМІ ганебно уникають слова «війна». Зауважимо, що в РФ за його використання можна одержати до 15 років тюрми. Внаслідок цього, російська агресія прикривається словом «спецоперація». Очевидно, що коли ворожа армія намагається захопити іншу країну, обстрілює її міста та вбиває цивільних це є війною та навіть тероризмом. Ця маніпулятивна підміна термінів має за собою мету

замаскувати реальні плани та дії влади РФ, спантеличити консервативних її прихильників, для яких саме явище війни із Україною може стати негативним, незважаючи на усі старання пропагандистів. Відповідно, підміна цих понять має цілком практичне значення, і може вкладатися у свідомість сучасного середньостатистичного росіянина (Patlashynska, 2022, s. 85).

Також ворог активізувався і на світовому інформаційному полі, про це свідчить майже одночасна поява у міжнародних ЗМІ і соціальних мережах публікацій і коментарів про:

- шкідливість санкцій для країн, які їх запровадили;
- перекладання вини на США за розв'язування агресії проти України, яким, начебто, вигідна війна, яка послаблює РФ, а значить Китай, а також призводить до зростання цін на зерно і енергоресурси (продукцію традиційного американського експорту);
- звинувачення США у здійсненні тиску на Європу (яка не хоче воювати, але знаходиться під впливом США) і розпалюванні війни шляхом постачання зброї Києву;
- локальний характер українсько-російського «конфлікту», який не матиме особливого впливу на глобальні процеси, зокрема, матиме лише маргінальний вплив на ситуацію в Азії.

Китайські ЗМІ, наприклад, створюють враження, що агресія РФ проти України – це, по суті, війна США і Заходу проти РФ руками України, де Вашингтон постачає зброю і заохочує опір замість «мирних» переговорів. Стали також помітними у публікаціях в інформаційному просторі КНР заклики до ЄС «звільнитися з-під тиску США» і самостійно здійснювати зовнішню політику, припинити збільшувати санкційний тиск, як неефективний засіб встановлення миру (Korsunskyi, 2022).

Крім того, у інформаційній війні РФ не полишає намірів дискредитації українського військового та політичного керівництва, та висвітлення їх як «зрадників». Яскравим прикладом є фейк про президента В. Зеленського, який втік за кордон. Зауважимо, що у РФ систематично висвітлюється

ненависть українців, а саме жителів Західної України, до росіян. У тому числі, доволі поширеною була легенда про «розп'ятого українськими нацистами хлопчика». Також, вторгнення в Україну військ РФ висвітлюється у ЗМІ як необхідний крок, адже «якби не РФ, то Україна опинилася під впливом сил НАТО». Інший наратив, який поширює російська влада, – українські міста обстрілює виключно українська армія. У наведених аргументах не має жодного логічного пояснення, крім цього, міжнародні спільноти володіють сучасними технічними засобами, щоб відслідковувати напрям бомбардувань чи ракетних обстрілів. Відзначимо, що лише протягом першого тижня війни зібрано тисячі фото/відео підтверджень злочинів армії РФ. Можемо констатувати, що подібні заяви робляться виключно для споживачів внутрішнього інформаційного простору. Очевидно, що сучасні російські «еліти», принаймні їх частина готова до втрати зв'язків із Західним світом, а тому повний контроль над настроями свого населення є важливим фактором для стабільності російського режиму.

Безперечним фактом є те, що повний контроль інформаційного поля в умовах ХХІ ст. неможливий, і частина правдивої інформації все ж потраплятиме у загальний інформаційний простір. З іншого боку, Україна активно проводить інформаційну політику, спрямовану на боротьбу із російською пропагандою. Зокрема, працює програма повідомлення населення про можливі інформаційні фейки з боку ворога. Так, детальне інформування українського населення відбулося із кінця лютого 2022 року: особлива увага наголошувалася на тому, що довіряти можна лише офіційним українським джерелам інформації. Це дало змогу протистояти традиційній російській тактиці, яка передбачає вкид фейкової інформації та її максимальне розповсюдження у соціальних мережах та інших загальнодоступних каналах. З перших днів російсько-української війни журналісти та українське військове керівництво почали оперативно інформувати громадськість про успіхи та невдачі української армії. Ця відкритість сприяла об'єктивному сприйняттю тогочасних подій. Це

призвело до нейтралізації важливого російського «козиру»: можливості в атмосфері таємничості та невідомості тиражувати неправдиву інформацію та поширювати панічні настрої серед населення. Крім того, політика відкритості джерел інформації стала запорукою об'єктивного висвітлення у світовому журналістському просторі. Це зробило процес висвітлення новин більш об'єктивним і не дало часу російським агентам впливу поширювати дезінформацію. Водночас зауважимо, що на цю ситуацію вплинула загальна політика російських ЗМІ, які контролюються державою, постійний обман і відкрита пропаганда, сфабриковані сюжети і сумнівні висновки експертів породили недостовірну до російської версії подій у світовому інформаційному просторі.

Сильна сторона української інформативної політики полягала у тому, що журналісти не замовчували звірства окупантів, а навпаки висвітлювали їх. Це дало українському суспільству чітке розуміння про злочини російських військових, а отже, – про несприйняття їх та їхніх гасел.

Водночас, з точки зору російського керівництва, війна не мала тривати більше кількох днів. Тому, якогось ефективного інформаційного прикриття російській агресії, як можемо припустити, не існувало, а шокуючі методи ведення війни не передбачали додаткових пояснень і щодо військових втрат. Також, великою помилкою російської інформаційної політики стало і поширення інформації, про те, що, «пригноблені» українці чекають на «визволителів». Таким чином небувалий опір українського народу і кривава дійсність вплинули на деморалізацію російської армії.

Відтак, інформаційна політика України є доволі успішною, крім цього, наразі відбувається вдале протистояння проросійській пропаганді та іншим інформаційним загрозам. Водночас, внутрішня інформаційна діяльність українських ЗМІ вплинула на поінформованість українців і вони навчилися протистояти пропаганді та розрізняти неправдиву інформацію (Patlashynska, 2022, s. 86-87).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сьогодні Україна активно бореться з агресією РФ у вигляді гібридної війни. Не лише військові активи потрапляють «під атаку», а й інформаційний простір та соціальні взаємодії у ньому. Сьогодні більшості з нас уже зрозуміло, що інформаційна кампанія країни-агресора, що проводиться на оперативному рівні, здатна суттєво вплинути та створити значні перешкоди у прийнятті важливих для нашої країни рішень, а це може дати противнику можливість досягати своїх цілей. Не менш активно країна-агресор представляє дезінформацію в українських інформаційних каналах, у тому числі і в соціальних мережах, веде активну пропаганду, щоб вплинути на думку українських громадян про роботу державних органів управління, підірвати авторитет останніх та дискредитувати чинну владу.

Сьогодні для України, під час інформаційного протистояння з РФ, захист власного інформаційного простору та національної інформаційної безпеки є однією з найважливіших цілей державного управління, а також першим кроком на шляху до формування позитивного іміджу держави на світовій арені, успішної європейської інтеграції та розвитку самодостатньої національної самоідентифікації.

Дослідження даної проблематики зумовлена також недостатнім рівнем наукового аналізу інформаційної війни як явища, притаманного сучасним міжнародним відносинам. Досі не існує єдиного узгодженого тлумачення поняття «інформаційна війна», її ознак, структури та механізмів протидії в політичній науці. Більше того, дослідження інформаційних війн зазвичай здійснюються на рівні журналістики або політичної аналітики, а тому потребує більш ґрунтовної наукової аналітики та більш ґрунтовного наукового вивчення сутності явища та розробки механізмів щодо протидії російській інформаційній війні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучин, М. та Курус, Ю., 2018. Інформаційна війна Росії проти України: особливості та механізми протидії. *Гуманітарні візії. Політичні науки*, 4 (1), с. 55-62.
2. Дібикова, Ю.С., 2022. Інформаційна складова гібридної війни: українські реалії. *Сучасне суспільство: Збірник наукових праць*, 2 (25), с. 25-36. <https://doi.org/10.34142/24130060.2022.2.5.2.03>.
3. Кирилова, О.В., Михайлова, А.А. та Захаріна, К.В., 2023. Специфіка використання соціальних медіа у російсько-українській гібридній війні. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*, 2 (54), с. 101-110. DOI 10.32840/cpu2219-8741/2023.2(54).12.
4. Ковалевич, Б.В., 2014. Соціальні мережі як новий інструмент ведення інформаційних війн у сучасному світі. *Грані. Соціологія*, 4 (108), с. 118-121.
5. Коваль, Д.О. та Короткий, Т.Р., 2014. Інформаційна війна Російської Федерації проти України: оцінка міжнародного співтовариства. В: М. М. Антонович та Б. В. Бабін, ред. *Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: монографія*. Київ: К.І.С. с. 863-871.
6. Корсунський, С., 2022. *Інформаційна складова війни: як Росія намагається послабити підтримку Заходу*. [online] (Останнє оновлення 20 Квітень 2022) Доступно: <https://www.radiosvoboda.org/a/informatsiyna-viyna-rosiyskyy-vplyv/31811302.html> [Дата звернення 27 Серпень 2023].
7. Курбан, О.В., 2017. Інтернет-технології та онлайніві соціальні мережі у сучасній гібридній війні. *Наукові записки. Соціальні комунікації*, 1, с. 264-273.
8. Новосельський, І., 2019. Сучасні мас-медіа в інформаційних війнах: досвід України. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*, 13, с. 230-238.

REFERENCES

1. Buchyn, M. ta Kurus, Yu., 2018. Informatsiina viina Rosii proty Ukrainy: osoblyvosti ta mekhanizmy protydivi. *Humanitarni vizii. Politychni nauky*, 4 (1), s. 55-62.
2. Dibikova, Yu.S., 2022. Informatsiina skladova hibrydnoi viiny: ukrainski realii. *Suchasne suspilstvo: Zbirnyk naukovykh prats*, 2 (25), s. 25-36. <https://doi.org/10.34142/24130060.2022.2.5.2.03>.
3. Kyrylova, O.V., Mykhailova, A.A. ta Zakharina, K.V., 2023. Spetsyfika vykorystannia sotsialnykh media u rosiisko-ukrainskii hibrydnii viini. *Derzhava ta rehiony. Sotsialni komunikatsii*, 2 (54), s. 101-110. DOI 10.32840/cpu2219-8741/2023.2(54).12.
4. Kovalevych, B.V., 2014. Sotsialni merezhi yak novyi instrument vedennia informatsiinykh viin u suchasnomu sviti. *Hrani. Sotsiolohiia*, 4 (108), s. 118-121.
5. Koval, D.O. ta Korotkyi, T.R., 2014. Informatsiina viina Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy: otsinka mizhnarodnoho spivtovarystva. V: M.M. Antonovych ta B.V. Babin, red. *Ukrainska revoliutsiia hidnosti, ahresiiia RF i mizhnarodne pravo: monohrafiia*. Kyiv: K.I.S. s. 863-871.
6. Korsunskyi, S., 2022. *Informatsiina skladova viiny: yak Rosiia namahaietsia poslabyty pidtrymku Zakhodu*. [online] (Ostannie onovlennia 20 Kvitenn 2022) Dostupno: <https://www.radiosvoboda.org/a/informatsiyna-viyna-rosiyskyy-vplyv/31811302.html> [Data zvernennia 27 Serpen 2023].
7. Kurban, O.V., 2017. Internet-tekhnohohii ta onlainovi sotsialni merezhi u suchasni hibrydnii viini. *Naukovi zapysky. Sotsialni komunikatsii*, 1, s. 264-273.
8. Novoselskyi, I., 2019. Suchasni mas-media v informatsiinykh viinakh: dosvid Ukrainy. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Politolohiia*, 13, s. 230-238.
9. Patlshynska, I.V., 2022. Suchasna rosiisko-ukrainska informatsiina viina:

9. Патлашинська, І.В., 2022. Сучасна російсько-українська інформаційна війна: завдання, методи та особливості використання. *Регіональні студії*, 28, с. 84-87. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.28.15>.
- zavdannia, metody ta osoblyvosti vykorystannia. *Rehionalni studii*, 28, s. 84-87. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.28.15>.

Інформація про автора

Данько Юрій Анатолійович – кандидат політичних наук, докторант кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; e-mail: u.danko@hnpu.edu.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3544-5328>.

Стаття надійшла до редакції: 03.10.2023 р.

Прийнята до друку: 26.10.2023 р.